

Pia Houni, Pentti Paavolainen, Heta Reitala & Hanna Suutela

Ensimmäisen toimituskunnan muistelo ja tervehdys numerolle 10

Tempus fugit.

Näyttämö ja tutkimus on yltänyt jo kymmenenteen numeroonsa. Kiitos ensimmäisten toimittajien muistamisesta ja pyynnöstä kirjoittaa ajatuksia kirjamme kymmenenteen numeroon. Onnea Teatterintutkimuksen seuralle (TeaTS) uusista selkeistä kotisivuista. Onnea julkaisulle myös sen Jufo-luokituksesta 2, mikä on arvontoa tehdylle työlle ja kasvaneelle vaatimustasolle. Tällaisen pienen seuran julkaisutoiminnalle liittyminen Journal.fi-alustaan tuo erinomaisia hyötyjä: olemme oikeassa yhteisössä, joka keskustelee lähialueidensa tutkimusyhteisöjensä kanssa.

Moni ei olisi osannut nykyistä tilannetta ennustaa, sillä elämässä ei ole juonipaljastuksia. Pitää vain olla varma ja jaettu näkemys siitä, että tie on oikea. Se tie on kuljettanut tutkimusyhteisöämme siihen tilanteeseen missä nyt ollaan – siis osin hyvässä, osin hankalassa jamassa.

Draaman ja teatterin tutkimusta oli tehty Helsingin, Turun ja Tampereen yliopistoissa osana kirjallisuudentutkimusta, mutta 1960-luvun alusta alkaen se oli myös vahvistunut Helsingin ja Tampereen osalta yhteydessä tai oikeammin rinnakkainelossa teatterin ammatillisen koulutuksen kehittämisessä korkeakoulutasolle. Erinäisistä syistä (henkilöressurssit, taidepolitiikka ja korkeakoulupolitiikka) tutkimuksen asema ei silti missään näistä päässyt kehittymään optimaalisesti. Julkaisumahdollisuuksia alalla alkoi tarjota vasta tuolloin humanististen taidealojen, semiotiikan ja estetiikan yhteiseksi lehdeksi vuonna 1982 perustettu *Synteesi*. Lisäksi vähälukuiset teatterin- ja tanssintutkijat saattoivat julkaista *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirjassa (KTSV)* tai selvästi teatteriinkin painottuvassa *Nordic Theatre Studies* -lehdessä, joka oli aloittanut vuonna 1988.

Eräiden yhteensattumien takia dynaamisuutta kentälle toi se, että syyskuussa 1992 väittelivät Pirkko Koski ja Pentti Paavolainen saattoivat professoreina koko 1990-luvun panostaa tohtori- ja tutkijaopintoihin, Koski jatkaen perinnettä Helsingin yliopistossa ja Paavolainen käynnistäen toimintaa Teatterikorkeakoulussa. Tampereen yliopistossa teatterin- ja draamantutkimus, näyttelijä- ja ohjaajakoulutus sekä merkittävä mediatutkimus olivat nostaneet pienen oppiaineen monipuolisuutta. Turussa taas kulttuurihistorian, kirjallisuuden ja elokuvan oppiaineiden toisiaan ruokkiva vuorovaikutus tuotti tervetulleita näkökulmia ja innostuneita tutkijoita. Tätä korkeakoulujen ja tutkimustraditioiden moninaisuutta edusti myös TeaTS:n jäsenkunta marraskuussa 2002, kun seura Pirkko Kosken koollekutsumana perustettiin.

Miksi tarvittiin julkaisu?

Selvää oli, että TeaTS:n tuli pyrkiä Tieteellisten seurain valtuuskunnan eli TSV:n jäseneksi. Siitä olisi käytännöllistä hyötyä muun muassa julkaisuasioissa. Mutta jäsenyys TSV:ssa edellytti vähintään viiden vuoden aktiivista tieteellistä toimintaa, johon kuului muun muassa säännöllinen tieteellinen julkaiseminen. Lisäksi oli tärkeää, että seura kokoaisi niin kehittyvien lähiaineiden, kuten tanssin, performanssin ja yhteisöteatterimuotojen, kuin perinteisempien alojen, kuten draamakirjallisuuden ja taiteiden historian, tutkijoita. Siitä myös johtui julkaisun mahdollisimman väljä nimi: *Näyttämö ja tutkimus*.

Uusi kotimainen tieteellinen julkaisu oli siis välttämätöntä marraskuussa 2002 perustetun TeaTS:n olemassaololle. Seuran ohjelmassa olivat alkaneet säännölliset syksyn ja kevään luentopäivät, ja jäseneksi pääseminen edellytti tutkijakoulutusta ja aktiivista tutkijantyötä. Seuran ensimmäisenä puheenjohtajana oli Pirkko Koski ja varapuheenjohtajana Pentti Paavolainen, jonka vastuulle lankesi julkaisutoimikunta.

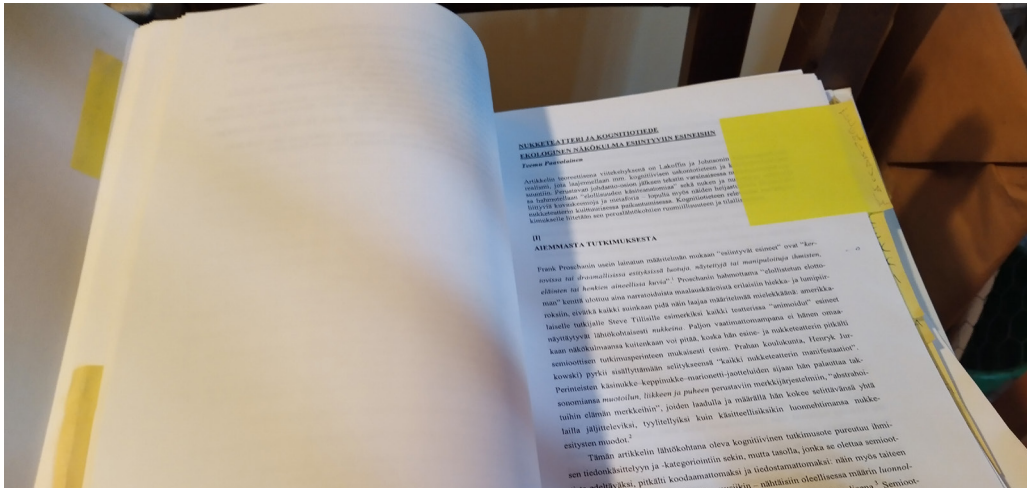
Suomessa humanististen tieteellisten julkaisujen asiantuntijoina toimivat aiemmin yleensä niiden omat toimituskunnat tai muut julkaisijayhteisön asettamat henkilöt. Takeena tieteellisestä tasosta oli siis toimituskunnan oma kompetenssi. Näin oli alkuun myös TeaTS:n julkaisuvaliokunnassa, josta muodostui sen ensimmäinen toimituskunta. Työtä tehtäessä siinä oli jo akateemista pätevyyttä: yksi professori (Paavolainen, TeaK), vs. professori (Houni, TaY), akatemiattutkija ja tuleva professori (Suutela, HY) ja yksi kokenut maisteri (Reitala, HY).

Vapaamuotoinen kirjoittajakutsu saatiin aikaan, mutta siitä ei ole löytynyt kopiota. Marraskuussa 2004 artikkeleita oli kuitenkin riittävästi koossa ja tieteellisen lehden sijasta aineisto alkoi näyttää aikakauskirjalta. Toimitus päätti yksimielisesti jättää useampia artikkeleita pois. Mukaan tulevista käytiin keskustelut, joissa sovittiin palautteiden ja muokkausehdotusten tekeminen niin, että kukin toimittaja hoiti palautteen 2–3 artikkeleista. Myöhemmin *N&T* siirtyi nykyiseen kaksoissokko-vertaisarviointiin, vaikka pienellä tutkimuskentällä harva pystyy kirjoittamaan täysin inkognito.

Teatterintutkimuksen seuran kevätkokoukselle huhtikuussa 2005 julkaisuvaliokunta/toimituskunta raportoi seuraavaa:

- marraskuun [2004] loppuun mennessä lähetettyjen artikkelien valinta tehtiin 14.12. [2004], kommenttien antamista hajautettiin, evätyjen ohjeistavaan palautteenantoon ei ryhdytty, eräille kirjoituksille, joita haluttiin mukaan tai vielä katsottavaksi annettiin lisää aikaa tammikuun loppuun
- toimituskunnan kokous pidettiin 14.2.[2005], jolloin oli uusi tilanteen tarkistus ja annettiin helmikuun loppuun kirjoittajille aikaa viimeisiin täydennyksiin ja korjauksiin ja puuttuviin osiin
- 10 artikkelia, joista 2–3 voidaan pitää enemmän esseinä kuin tiukasti tutkimusartikkeleina

- kritiikkiosastossa 2–4 tekstiä
- kokonaissivumäärä nousemassa noin 250:een
- siis julkaisun luonne on oikeastaan antologia tai aikakauskirja, ei aikakauslehti
- toimituskunta ollut kaikissa ratkaisuissaan yksimielinen.

Kuva 1. Monet käyttivät tekstien editoimiseen vielä tulostettuja versioita.

Esitys katsoo meitä -kirjan johdannossa taustaprosessi ja nimen valinta muotoiltiin näin:

Näyttämö ja tutkimus 1 koostuu yhdeksästä artikkelista ja tutkimusarvioinneista. Artikkelit valittiin tarjottujen yli 20 artikkelin joukosta. Seuran julkaisutoimikunta toimitti vertaisarvioinnin ja tilasi tutkimusarvostelut. Toimituskuntana se on ryhmitellyt julkaistavat artikkelit niiden lähestymistavan ja tematiikan puolesta osioihin. *Esitys katsoo meitä* aina kun annamme sen katsoa omaan maailmaamme sisälle. Se eheyttää meitä tai se voi purkaa meidän ymmärrystämme ja antaa palaset uuteen. Nämä kaksi funktiota saavat eräänlaisen paradigmaattisen esityksensä teoksen avavissa puheenvuorossa ja artikkelissa.

Näyttämö ja tutkimus on siis alusta asti julkaissut myös muita tekstilajeja kuin tieteellisiä artikkeleita, nimittäin esseitä ja puheenvuoroja sekä vertaisarvioituja taiteellista tutkimusta käsitteleviä tekstejä. Kirjojen arviointiosastossa pyrittiin hygieniaan niin, että kaikki saivat mahdollisimman neutraalin tai oikeudenmukaisen ja silti asiantuntevan arvioinnin.

Kaksoissokkona tapahtuva systemaattinen artikkelien vertaisarviointi lisääntyi ja numerosta 5 (2014) alkaen on noudatettu TSV:n edellyttämää menettelyä ja sen läpikäyneiden tekstien merkitsemistä TSV:n ruutu–nuoli-merkillä.

Itse toimitusprosessin aika keväällä 2005 pyörii mukana olleiden mielessä nyt varsin kaoottisena, sillä tuohon aikaan kaikilla oli jo monta rautaa tulossa tällä pienellä

ja aliresursoidulla alallamme. Kiitoksen ansaitsevat siksi kaikki toimituskunnan jäsenet, joilla kullakin oli selkeä ja pragmaattinen ote asioihin ja julkaisukokemusta. Oikein on, että toimituskunta esiintyi kollegiona, aakkosjärjestyksessä.

Toimitussihteeriksi kutsuttiin FM Sipriina Ritaranta, joka tietotekniikan ja taitto-ohjelmien osajana käytännössä viimeisteli teoksen. Hänen ja taiton suunnittelijan Riikka Kieman nimet esiintyvät kirjoittajaluettelon joukossa. Ritaranta edusti uutta aikaa: hän ei käyttänyt enää korppuja (levykeitä), vaan oli siirtynyt muistitikkujen USB-aikaan. *N&T*:n numerot 1 ja 2 ovat hänen viimeistelemiään ja taittamiaan.

Kuva 2. Lerppujen jälkeen tulivat korput. USB-muistitikkujen aika oli juuri koittamassa.

Paperinen kirja vai verkkojulkaisu?

Pennittömän seuran ongelma oli tietenkin vuosikirjan talous, joten oli opeteltava tuolloisia julkaisukuvia. Suomen Akatemialta saattoi hakea julkaisutukea, mutta se myöntäisi sitä vain tappioiden takauksen verran. Julkaisulla piti siis olla myös aitoa myyntituloa, mikä taas edellytti toimivaa kustantajasuhdetta. Lisäksi noihin aikoihin Suomen Akatemia alkoi edellyttää *open access* -julkaisuja, eli lisääntyvässä määrin keskittymään verkossa julkaisemiseen.

Talvella 2004–2005 oli käyty neuvotteluja Yliopistopainon ja Like-kustantamon kanssa. Molemmilla kynnyskysymys olivat ennakko-ostot, jotka takaisivat jonkin määrän myyntituloa. Samassa kevätkokoukselle 2005 esitettyssä muistiossa neuvotteluja Liken kanssa kuvattiin näin:

- Ira Aartelo LIKEstä oli (14.2.) edelleen kiinnostunut yhteisjulkaisuun, (co-publishing)

järjestelyyn, jolloin kannessa näkyisivät molempien logot; termi vuosikirja olisi kuitenkin kustantajan kannalta myynniltään vaikea, ja saa aikaan – niin hullua kuin se onkin – että ensi vuonna se on jo viime vuoden kamaa;

- MUTTA, jotta LIKE lähtisi mukaan vaaditaan joukko etukäteisostoja, niin että ”taattu myynti” olisi lähemmäs 200 ennakkotilausta, tai vastaava rahoitus. (sis. kirjastot ja jäsenet ym muut!)
- Kustannusarvio liikkuu kutakuinkin samoissa numeroissa myös TSV:n julkaisukonsultin laskemana, vaikka toistaiseksi emme siis voi häntä käyttää. Molempien edullisuus perustui lisäksi siihen, että sivunvalmistuksesta ei koituisi kuluja, toisin kuin esim. Palmenian tarjouksessa, joka nousi lähes nelinkertaiseksi oma-rahoituksen hankinnan osalta.
- Nämä summat on vielä laskettu kokonaan ilman kuvia. Ja kuitenkin jatkossa ei ole perusteltua/innostavaa ajatella teatterin ja tanssintutkimuksen julkaisua ilman kuvamahdollisuuksia.
- Olennainen ongelma: myyntiponnistelut, riippuvaisuus tilaajien määrästä & jatkuva huoli.

Julkaisutoimikunta joutui pohdinnan eteen. Kirjan materiaallinen olemassaolo oli kuitenkin vielä se ratkaisu, jossa haluttiin pitäytyä. Painettujen kirjojen valmistamisesta huolehti Yliopistopaino. Numerot 1 ja 2 julkaistiin ensin siis kirjoina, mutta skannattiin myöhemmin verkkoon. Numero 3 julkaistiin jo pelkästään avoimena verkossa.

Toimituskunta päiväsi johdannon 10.5.2005, *Lean* päivänä. Ensimmäisessä numerossa ei ollut lainkaan draama-analyysiä eikä tanssitaidetta koskevia artikkeleita, mistä oltiin tietoisia ja mikä päättäväisesti haluttiin korjata seuraavassa numerossa.

Selatessa tänään *N&T*:n ensimmäistä kirjaa yllättää, miten monta ansiokasta kirjoitusta ja osuvaa arviointia se sisältää. Artikkelit kestävät lukemista yhä edelleen ja monia kirjoituksia voidaan pitää tulevan tutkijanuran avauksina. Niissä on aihioina teemoja, joiden parissa kirjoittajat ovat sittemmin ansioituneet, jotkut jopa kansainvälisesti merkittävillä kehittelyillä. Eräät tuntuvat hämmentävästi myös tänään ajankohtaisilta. – Ja olihan joukossa myös liian varhain edesmennyt Turun tiedeyhteisön lahjakkuus, FT Lasse Kekki, jolla olisi voinut olla paljon annettavaa queer-näkökulmien ehdottajana.

Teatterin ja tanssin sekä muiden esittävien taiteiden tieteellistä tutkimusta on viime vuosina jopa lopetettu tai vähintään kyseenalaistettu tiedeyliopistojen rahoituskriisien yhteydessä. Niin dynaamista kuin tutkimus taiteita opettavissa yliopistoissa (Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Tampereen yliopisto, Lapin yliopisto) onkin, tämä kolmen vuosikymmenen ikäinen taiteellisten tutkintojen ja tutkimuksen perinne kohtaa yhä vielä osin ”itseaiheutettuja ongelmia”, joihin ulkomaailma herkästi ja sensaatiohakuisesti tarttuu. Sen tärkeämpää on, että alan sisällä on toimiva tutkijayhteisö ja seuralla vahva ja kriittinen julkaisukanava.

Lopuksi: TeaTS:n sääntöihin oli hallituksen jäsenille rotaatio tehty tiheäksi (enintään

kaksi peräkkäistä kahden vuoden kautta), ja sama vaihtuvuuden henki oli alkuun toimituskuntien ja julkaisun teemojen valinnassa. Siksi vierestä seuranneiden mieleen on näiden *N&T*:n kahden vuosikymmenen aikana toisinaan noussut kysymys: olisiko julkaisua toimittavien työryhmien vaihtuvuutta hieman voinut hillitä? Toimituskuntien jäsenet ovat usein vaihtuneet lähes kaikki kerralla. Se on tehnyt eri numeroista ”itsensä näköisiä” ja moni on päässyt osallistumaan ja oppimaan tieteellistä julkaisemista. Toisaalta on pitänyt aina jossain määrin aloittaa alusta, vaikka kollegiaalista apua edeltäjiltä onkin ollut saatavissa. Siksi seuran ja lehden tulevaisuus on ajoittain näyttänyt vähän kiikkerältä ja epävarmalta. – Jos tällaista tuntumaa kaikki eivät jaa, hyvä niin. – Useimmiten on päädytty siihen, että tiedonkulun varmistamiseksi ainakin yksi lehden toimituskunnasta olisi myös hallituksen jäsen. Lisäksi teemat on hyväksytty hallituksessa.

Pääasia on, että julkaisu aikoinaan syntyi. Onnea ja kiitokset kaikille jälkeen tulleille toimittajille. Hienoa, että myös nämä alkupään numerot ovat nykyään helposti saatavissa journal.fi/teats-sivustolla. Vivat, crescat, floreat!

Verkossa 26.7.2024

TeaTS:n julkaisutoimikunta (2003–2005) ja *N&T 1*:n toimituskunta (2004–2005)

FM **Heta Reitala** on teatterintutkija, tietokirjailija ja korkeakouluopettaja. Hän on keskittynyt julkaisuissaan ja opetuksessaan teatterin, dramaturgian ja skenografian historiaan. Hän on myös toimittanut useita teoksia teatterintutkimuksen alalta. Viimeaikaiset ja tulevat julkaisut käsittelevät 1800- ja 1900-luvun teatterin visuaalisuuden uudelleentulkintaa ja antiikin dramaturgiaa.

TeT **Pia Houni** on dosentti, filosofinen praktikko, kirjailija ja käsitetaiteilija, joka työskentelee erilaisissa tieteen ja taiteen asiantuntijatehtävissä. Hänen tutkimusalueisiinsa kuuluvat antiikin kreikkalainen tragedia ja Bysantin teatteri, nykyaikaan liittyen taiteilijan työ, identiteetti, työyhteisöt, kulttuurihyvinvointi ja johtaminen sekä filosofian alueelta itsekasvatus, taidefilosofia ja arjen filosofia. Hounilla on yli 400 tutkimus- ja yleistajuista julkaisua. Kotisivu: piahouini.fi

FT **Hanna Suutela** on teatterintutkija ja käsikirjoittaja, joka toimi Tampereen yliopiston teatterin ja draaman tutkimuksen professorina vuosina 2005–2021. Vuodesta 2019 Suutela on työskennellyt Tampereen Työväen Teatterin dramaturgina ja vapaana kirjoittajana, 2023–2024 myös teatterin väliaikaisena taiteellisena johtajana.

FT **Pentti Paavolainen** on Helsingin yliopiston teatteritieteen dosentti. Hänet kutsuttiin Teatterikorkeakouluun organisoimaan jatko-opintoja teatterin- ja taiteentutkimuksen professorina (yht. 1993–2007). Hän on toiminut kahdesti Teatterintutkimuksen seuran puheenjohtajana, pohjoismaisen Association of Nordic Theatre Scholars -yhdistyksen (Föreningen Nordiska Teaterforskare) puheenjohtajana vuosina 1995–1999 sekä vieraillevana professorina Malmö Teaterhögskolanissa 2003–2007. Paavolainen on julkaissut teatterin tutkimuksen alalla monografioita (1987, 1992, 2014, 2016, 2018), verkko-opintoaineistoja sekä artikkeleja.